

Kall og bekeftelser på en «åpen» virkelighet

Tidsskrift for praktisk teologi
Nordic Journal of Practical Theology
Årgang 40. Nr. 2/2023
[s. 22-36]

<https://doi.org/10.48626/tpt.v40i2.5542>

Fra en undersøkelse om presters spesielle erfaringer

Jan-Olav Henriksen, professor i religionsfilosofi, MF Vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn
jan.o.henriksen@mf.no

Abstract

The article reports results from a small-scale study of “special experiences” among clergy in the Norwegian Lutheran Church. The main purpose of the study was to find out how clergy relate to such experiences, based on the assumption that they, like the rest of the population, have experiences beyond the ordinary. This assumption was confirmed. Interestingly, many of them reported on such experiences linked to either their personal calling to become ministers, or these experiences closely related to their actual ministry. As a general conclusion, the study confirms that such experiences have impact on the faith and the conviction that God is behind them in their work as ministers.

Nøkkelord: Spesielle erfaringer, mystikk, kall, bekeftelse av tro.

Innledning: bakgrunn og materiale

Det er erfaringene våre som gjør oss til dem vi er. Erfaringer former oss og endrer oss, og de kan skjernes fra mer flyktige opplevelser nettopp gjennom å ha disse funksjonene. I tilknytning til en tidligere studie (Henriksen og Pabst 2013) ble det tydelig at også prester i ulike kirkesamfunn har erfaringer som på ulik måte preger deres trosliv. Dette var noe av bakgrunnen for at prester i Den norske kirke vinteren 2023 ble invitert av artikkelforfatteren til å fortelle om det som – bevisst upresist – ble kalt spesielle erfaringer. Det finnes en rekke andre begreper som også kunne blitt brukt for å etterspørre hva slags erfaring prester har. I litteraturen snakker man om ekstraordinære erfaringer, paranormale erfaringer, religiøse eller åndelige erfaringer, eller mystiske erfaringer. Alle disse begrepene bidrar imidlertid til å snevre inn feltet og gi oppmerksomhet til bestemte aspekter eller en type erfaringer. Av den grunn ble begrepet «spesielle erfaringer» valgt, for å gjøre mulig et mer åpent og omfattende materialtilfang.

Etableringen av materialet skjedde gjennom en åpen invitasjon på Facebook i gruppen *Den norske presteskap*. Denne inneholdt en lenke til et spørreskjema der man kunne rapportere anonymt om sine erfaringer. Dermed ble grunnleggende forskningsetiske prinsipper ivaretatt. Demografiske data om respondentene var begrenset til frivillig rapportering av kjønn og tiåret de ble født innenfor. Ingen direkte personidentifiserende opplysninger ble angitt, og denne typen opplysninger har heller ikke hatt betydning for fortolkningen av materialet. Alle informanter er imidlertid omtalt kjønnsnøytralt.

Invitasjonen førte til 25 henvendelser, og det sier seg selv at dette er for lite til å gjøre noen som helst generaliseringer. En mer pågående rekruttering kunne sikkert gitt flere svar, men omfanget er uansett nok til å konstatere at også prester i Den norske kirke har slike erfaringer, og det er rimelig å anta at dette er noe de fleste på en eller annen måte enten har hatt selv, eller møter og blir kjent med gjennom sin tjeneste.

Problemstilling og fokus

Invitasjonen på Facebook lød slik:

Mange mennesker har spesielle erfaringer som ikke er hverdagslige, og som de på ulike måter forstår som religiøse. Noen av disse erfaringene har stor betydning for troen hos de som opplever dem, mens andre blir stående relativt alene uten å bli integrert i livssynet – selv om de innebærer en opplevelse av noe som går ut over virkeligheten slik vi erfarer den til daglig. Dette handler ikke bare om erfaringer i såkalte karismatiske sammenhenger, men også om erfaringer som kan oppstå helt utenfor det vi vanligvis forbinder med religiøse sammenhenger.

Med «erfaringer som ikke er hverdagslige» er det ment å fokusere på dem som ikke fremstår som en normal del av hverdagen, selv om erfaringene selvsagt også kan opptre innenfor rammen av hverdagslivet. Poenget er at de ikke er en del av presters umiddelbare livsverden og det de tar for gitt. Erfaringen bidrar til at spesifikke elementer i den blir gjort til tema på nye og endrede måter (sml. Gadamer 1984).

Kall og bekreftelser på en «åpen» virkelighet

Som det fremgår av tekstinvasjonen, var det et poeng å ikke snevre inn erfaringene til dem som på ulikt vis kan gjøres i en karismatisk sammenheng. Noen av respondentene kunne fortelle om slike erfaringer, men ikke mange gjorde det. Bakgrunnen for å gjøre tydelig at karismatiske erfaringer ikke var spesielt i fokus, var at dette var den type erfaringer det ble antatt man raskest ville tenke på. Det er imidlertid slett ikke bare i en karismatisk ramme at mennesker har ekstraordinære eller spesielle erfaringer som har betydning for deres tro og livssyn (sml. Rankin 2008, Astley 2020, Yaden & Newberg 2021). Det er heller ikke gitt at begrepet «spesielle erfaringer» må tolkes religiøst, selv om invitasjonen la opp til det.

Bak invitasjonen lå altså interessen for å vite mer om hva slags erfaringer norske prester har av en mer ekstraordinær type, hvordan de forstår dem, samt hva de betyr (eller ikke) for deres tro og liv. I spørreskjemaet ble en rekke spørsmål listet opp, og den følgende fremstillingen vil konsentrere seg om hvordan prestene svarte på de fleste, nemlig disse:

- Hva slags erfaring vil du fortelle om? Beskriv gjerne så detaljert som mulig.
- Bruker du din kristne tro til å fortolke denne erfaringen?
- Vil du si at erfaringen/e du har hatt springer ut av din kristne tro? I tilfelle, hvordan - og i tilfelle den ikke gjør det, hva slags relasjon tror du det er mellom den og troen din?
- Hva betyr den for din tro? Passer den inn i rammen av det du tenker kristen tro står for, eller «utvider» den horisonten på noen måte – og i tilfelle hvordan? Er dine erfaringer noe som utfordrer din kristne tro, slik den var før du hadde disse erfaringen?

Annen forskning

Det finnes et omfattende forskningsfelt som dekker ulike ekstraordinære eller paranormale erfaringer (se eksempelvis Rankin 2008, Astley 2020, Yaden & Newberg 2021, Pohl 2021) men ikke noe som tematiserer prester spesielt, så langt jeg kjenner til. Det finnes imidlertid noen prester som har skrevet om denne type erfaringer, men uten å tematisere prester som informantgruppe spesielt (Ward, 2014). Denne lille studien kan derfor ses som en liten pilotstudie til hvordan mennesker som tilhører denne profesjonen og lever i et relativt sekulært og kunnskapsbasert samfunn forholder seg til spesielle erfaringer.

Metode og teori

Tematisk analyse av de enkelte responsene var metoden som ble brukt for å analysere materialet. Temaene som dermed fremkom ble bestemt av materialet, og viste seg – ikke overraskende – å stemme godt med etablert teori som finnes om slike erfaringer. Slik sett sammenfaller det prestene kan fortelle med det vi vet om slike erfaringer fra andre sammenhenger.

Det finnes omfattende forskning og kategorisering av de ulike typene spesielle erfaringer vi snakker om i det følgende. Poenget i den foreliggende artikkelen er imidlertid først og fremst å gi et konkret innblikk i hvilke erfaringer norske prester

har av denne typen, og hvilken betydning disse erfaringene har for dem. Derfor vil de mer overordnede teoretiske perspektivene i denne sammenheng bli utfoldet i begrenset grad. Det er heller ikke noen resultater av den følgende analysen som bidrar til annet enn å bekrefte at prester har samme type spesielle erfaringer som andre.

Hvis vi ser på andre studier av slike erfaringer, kan vi se at informantene som responderte i denne undersøkelsen forteller om de fleste av de faktorene som andre forskere kategoriserer ved hjelp av mer detaljerte faktoranalyser (se for dette Yaden & Newberg, 160-161). Det gjelder:

- Numiøse erfaringer som opplevelse av gudsnærvær; opplevelsen av forbundethet med noe større, og erfaringer der det handler om å se eller høre ting.
- Synkroner erfaringer, som handler om å finne en spesiell mening i hendelser som sammentreffer, men som andre kanskje vil si er tilfeldigheter.
- Estetiske naturerfaringer, som handler om å bli overveldet av naturen.
- Paranormale erfaringer, som bl.a. handler om å erfare avdøde på ulike måter.
- Erfaringer av spøkelser eller andre ikke-fysiske fenomener.

Erfaringer som prestene ikke forteller om er:

- Erfaringer knyttet til kunst eller musikk.
- Erfaringen av tap av selv eller utvisking av selvbevissthet.
- Visjoner av Jesus eller av engler, - noe som er kjent fra annen forskning (Wiebe 2014).

Hva slags erfaringer fortelles det om?

Prestene forteller om et vidt spekter av erfaringer. I rammen av denne artikkelen er det ikke mulig å gå omfattende inn på alle svar like detaljert. Noen forteller om avgjørende enkelthendelser, mens andre kan fortelle om mer omfattende og varierte erfaringer. Selv om noen formidler erfaringer som er knyttet til mer karismatiske sammenhenger, er det langt fra tilfellet med de fleste av dem som har rapportert. Spekteret handler om alt fra varsler, syn, drømmer, budskap formidlet gjennom stemmer eller intuisjon, avdødes nærvær, bønnesvar, engler, praktisk hjelp i stressede eller kritiske situasjoner, spesielle hendelser under kirkelige handlinger eller i rammen av andre typer kirkelig fellesskap, helbredelser, intuisjoner, og mer. Som vi skal se, dreier det seg ikke bare om positive og trostyrkende erfaringer: Både nærværet av avdøde og elementer knyttet til urolige hus er ting prestene kan oppleve som negative trekk ved spesielle erfaringer. Uansett: Gitt det relativt begrensede antallet svar her, er omfanget av variasjoner i erfaringer påfallende. I det følgende skal vi se nærmere på enkelte av disse erfaringene.

Innledningsvis må det også sies at denne type erfaringer kan ha ulike funksjoner i forhold til spiritualitet og trosliv. For noen kan de bli inngangen til et liv i tro, for andre kan de være med på å bekrefte eller styrke tro, og for noen kan det også være slik at denne type erfaringer bidrar til å utvikle og endre troen de har fra før. Men det kan også være, slik det ble antydnet i invitasjonen som er sitert ovenfor, at denne type erfaringer blir stående på siden av og uintegret i tro og spiritualitet.

Mystiske enhetserfaringer og estetiske erfaringer

Det er ikke uvanlig at mennesker har mystiske erfaringer av en enhet med resten av tilværelsen. Dette kan også oppleves som en sterk opplevelse av skjønnhet. En av prestene fortalte om hva som skjedde i en sammenheng der vedkommende var på retreat. Hen opplevde

en intens opplevelse av skjønnhet. Alt rundt meg, spesielt ute i naturen, opplevdes veldig vakkert. Det var ikke et spesielt lys, det var ikke noe spesielt jeg så, så det var nok heller det indre øyet jeg så med, min oppfatning, som gjorde at alt ble ekstra vakkert. Det gjorde dypt inntrykk på meg. Jeg tror jeg har forstått det slik at jeg kom i kontakt med en virkelighet som jeg ikke hadde vært så tydelig i kontakt med før. Det er nok den enkelthendelsen som i størst grad har ført meg ut på min åndelige søken og vandring. Dette ville jeg ha mer av.

Dette ble en tydelig transformerende opplevelse, som åpnet opp for en videre åndelig søken. Den ble fulgt av andre opplevelser av natur som også innebærer samhörighet med annet levende, og en sterkere erfaring av forandring i opplevelsen av eget selv, til tross for erfaringen av enhet med noe annet:

En dag jeg så ut på et vakkert tre var det plutselig som om treet ble levende. Ikke med bevegelser, men jeg opplevde det som at det var levende slik jeg var levende. Det var et slektskap, samme "væren" i meg og treet.

Da informanten fortalte om dette til sin veileder, ble hen møtt med spørsmålet om hvem som ble levende. Det umiddelbare svaret var «treet». Men når veilederen spurte om det samme en gang til, måtte informanten innrømme at det også handlet om vedkommende selv. Hen så et slektskap mellom denne erfaringen og erfaringen på retreat. Samtidig innebar ikke opplevelsen av enhet at kroppens grenser opphørte: «Jeg var fremdeles i min kropp, men adskillelsen var ikke like definitiv som før.»

Selv om denne typen enhetserfaringer ikke er uvanlige, er det tydelig at vedkommende som hadde den satte den i sammenheng med sin egen søken etter en dypere dimensjon i tilværelsen. Konteksten for den første erfaringen gjør dette rimelig: å delta på retreat er i høy grad en praksis som åpner for å erfare både selv'et og virkeligheten for øvrig i en åndelig kontekst. Men i seg selv trenger ikke denne type erfaringer å tolkes som religiøse, ettersom innholdet i erfaringen ikke i seg selv fremstår som spesifikt religiøst ladet. Opplevelsen av enhet og skjønnhet bidrar likevel til å manifestere virkelighetens dybder på en måte som blir avgjørende viktig – og derfor er det ikke urimelig at informanten ser dette som en erfaring med betydning for tro og spiritualitet.

Det er vel kjent at naturen formidler spesielle opplevelser som kan få religiøs betydning. En prest fortalte om hva som skjedde i forbindelse med en pilgrimsvandring:

Jeg gikk pilegrimsvandring med en venninne, og den første dagen ble jeg stående på et enormt jorde i skumringstimen og se utover det veldige landskapet foran meg, og

opp på ei lita kirke i det fjerne. Jeg ble helt overveldet ... Jeg følte meg så uendelig liten i dette store universet, og i evigheten. Og det bekreftet for meg at det er nødt til å være en skaper bak denne ville, vakre, enorme verden og hvert eneste levde liv.

En annen informant fortalte også om en mystisk erfaring i retreatsammenheng. Vedkommende sa at dette var en av mange erfaringer som går ut over det hen vanligvis opplever i hverdagen:

Jeg hadde sovnet et øyeblikk, men våknet av at det var som om noen var hos meg. Det var en god følelse. "Er det du, Gud?" Jeg mottok på en eller annen måte et spørsmål om han fikk lov til å komme. "Om du får? Ja, kom." Og jeg ble fylt av en nydelig, var, følelse. Den kom som en stille bølge, fra mellomgulvet til føttene og opp i hodet. Det var som en lett, lett rus, men helt distinkt. Så lenge jeg bare var stille fortsatte det, men så begynte jeg å blande meg inn med takk og bønn og da var det over.

Her er det ikke erfaringen av enhet, men av nærvær og positive følelser som er i sentrum, og det handler, til tross for den innledende «replikkvexlingen», om en emosjonell erfaring, som blir forstyrret av aktiv respons. I likhet med forrige informant handler også dette om erfaringer som informantene kan tolke som respons på aktiv søken etter Gud, og i begge tilfeller er det interessant av svaret på en slik søken ikke er kognitiv innsikt, men erfaringer med sanselig og emosjonelt innhold og preg. Som den forrige informantene har også denne konkrete erfaringer å falle tilbake på som styrker troen og gjør den til mer enn noe som tros med «hodet» og tanken.

Andre mystiske erfaringer med et mer tydelig religiøst kvalifisert innhold kan finnes utenfor slike kvalifiserte kontekster for spiritualitet som det en retreat representerer. En informant fortalte om en erfaring som kom med ulike mellomrom: Hen fikk et «indre bilde av Jesu blod, som vasker over livet mitt.» Selv sa vedkommende om dette at det ikke var en sterk mystisk erfaring, men snarere en opplevelse av «stille indre bilder» som «en slags rød løper over livsløpet mitt.» Erfaringen skapte trygghet og indre glede.

De fortellingene som er nevnt hittil kan gi inntrykk av at mystiske erfaringer fremstår i trygge og rolige kontekster. Men det er ikke alltid tilfelle. Mystiske erfaringer oppstår tidvis i situasjoner preget av sorg, stress eller krise (Taylor 2011). En informant fortalte om at hen var i livets verste krise, redd og fortvilet, og opplevde at det ikke fantes noen gode veier videre. Så, midt på Karl Johan, mens hen gikk i bønn, skjedde det noe: «Midt i smerten og den gjennomborende frykten, var det som om jeg kjente en overveldende lykkfølelse. Som om 'himmelen åpnet seg', og lyset gjennomboret meg.» Her står vi overfor en plutselig transformasjonsprosess som innebærer at informantens selverfaring og emosjonelle tilstand endres dramatisk. Erfaringen bidrar dermed også til en endring av hele situasjonen vedkommende står i. Det plutselige og uventede blir derfor også et avgjørende trekk ved erfaringen.

Det er imidlertid en komponent til i denne erfaringen som er verd å merke seg: erfaringen av lys. Flere av informantene fortalte om slike erfaringer, og i de to

Kall og bekreftelser på en «åpen» virkelighet

påfølgende fortellingene spiller lyset ulike roller: Mens den første er knyttet til hvordan lyset henger sammen med å overvinne det som oppleves som en stresset og krevende situasjon av kirkelig karakter, og dermed fremstår som religiøst *relevant* og *situert*, er den andre mer hverdagslig og uten noen signifikant religiøs betydning. La oss se på dem hver for seg:

I en begravelse, ganske tidlig i min prestetjeneste, hadde jeg en opplevelse av at jeg var en lyskropp. Jeg var stort sett veldig nervøs i mange av mine første år i tjenesten, både i begravelser og i gudstjenester. Selv om jeg forberedte meg svært godt, satt nervøsiteten i kroppen. En sjelden gang følte jeg meg trygg og selvsikker. Denne gangen følte jeg ingen av delene. Jeg bare “var”. Jeg hadde en indre ro, jeg følte at jeg var tilstede, jeg var rakrygget og så rett på forsamlingen uten frykt og uten selvsikkerhet. Og jeg hadde en opplevelse av at jeg gikk i en lyskropp. Den var “gjennomskinnelig”, er et ord jeg har brukt om den. Jeg var i min egen kropp, men det viktige var denne lyskroppen som omsluttet og gikk ut over min fysiske kropp.

Her er det igjen kombinasjonen av det sanselige og emosjonelle som er fremtredende, med lys som en viktig komponent. Men til forskjell fra noen av de fortellingene vi allerede har møtt, er fraværet av emosjoner påtakelig: informanten slipper å kjenne både frykt og selvsikkerhet. Det er snarere erfaringen av ro og tilstedeværelse som trer frem når hen møter forsamlingen i «lyskroppen».

Lys er også en avgjørende komponent i den mystiske erfaringen en annen informant som deltok på retreat hadde. Hen ville stille læreren et spørsmål etter en lengre meditasjon: «Mens jeg snakket, opplevde jeg en spesiell kontakt. Og plutselig var det som om det nærmest lynte rundt meditasjonslæreren. Som et slags lys-show. Lyset bølget frem og tilbake mellom oss.» Vi kan lese denne fortellingen som en ytterligere bekreftelse på hvordan retreat og spirituelle praksiser knyttet til meditasjon og fordypning bidrar til å «åpne» for spesielle erfaringer. Om dette bare handler om endrede disposisjoner hos dem som deltar i slike praksiser, eller om det også handler om at virkeligheten blir mulig å erfare på en annen måte der, er det imidlertid ikke mulig å si noe sikkert om ut fra det materialet som foreligger i denne lille studien.

Budskap gjennom audisjoner, syn eller drømmer

En annen type spesiell erfaring prestene fortalte om, handler om å motta informasjon som på en eller annen måte blir bekreftet senere, enten av ting som skjer, eller av andre. I likhet med det som ble rapportert i forrige avsnitt, kan denne informasjonen meddeles både i og utenfor en kirkelig kontekst.

Et eksempel på dette er presten som stod ved alteret og var opptatt med å forrette gudstjeneste da hen hørte en stemme si et stedsnavn. Etterpå erfarte hen at det var en stilling ledig der, og selv om det var vanskelig å forlate stedet der vedkommende trivdes godt i sin tjeneste, ble det sendt inn en søknad til stedet stemmen nevnte. Resultatet ble ikke bare endring av tjenestested, men også løsningen på et stort familieproblem. Presten

det handlet om, ble der resten av sin yrkesaktive tid. Nytt sted med problemløsning og fortsatt trivsel blir i denne fortellingen bekreftelsen på at budskapet hadde betydning.

Audisjoner som løser problemer og dilemmaer kunne flere fortelle om. I en viss forstand kan de dermed også knyttes til situasjoner av stress, selv om det ikke dreier seg om så alvorlige forhold som dem som ble nevnt som en mulig «trigger» i forrige avsnitt. Men slikt «stress» kan være alvorlig nok, og være knyttet til ulike forhold:

En prest hvilte på kontoret etter en slitsom dag, og idet hen våknet var det som om noen hvisket «Eva» (navnet er endret). Umiddelbart ble dette forkastet som en drøm, uten nærmere ettertanke. Men noen dager senere holdt presten på å rydde sammen etter en gudstjeneste, og kirketjeneren kom løpende og lurte på hvorfor noen hadde ropt så inntrengende på «Eva». Som om ikke dette var nok, snakket presten noen dager senere med en kollega, som kunne fortelle om en ganske trasig begravelse hen hadde hatt den uka. Den avdøde hadde dødd brått etter en stor familiær krangel med et barnebarn som het «Eva». Barnebarnet var nå i dyp sorg for at de aldri fikk gjort opp seg imellom.

Denne fortellingen er komplisert fordi den både handler om en audisjon, men også om en mulig henvendelse fra en avdød som ønsker kontakt med sitt barnebarn. Samtidig er det også her en klar kirkelig kontekst, med tanke på både sted og kirkelige handlinger. Og stresses knyttet til en uoppgjort krangel gjør det mulig å knytte denne erfaringen til andre stressutløste hendelser.

En annen type informasjonsmottak handler om å være sanndrømt. En prest hadde drømmet der hen etterpå tenkte at dette var merkelig – og opplevde at det hen holdt for å være usannsynlig skjedde kort tid etterpå, akkurat slik vedkommende hadde drømt.

En prest med en krevende relasjonell historie opplevde i et møte med Joralf Gjerstad at Gjerstad kunne «lese» historien hen bar på ved å ta på skulderen til vedkommende. Her ble muligheten til å få sin historie kjent og anerkjent gjennom den informasjonen Gjerstad var i stand til å motta opplevd som positivt, selv om utgangspunktet var krevende erfaringer.

Erfaringer i forbindelse med begravelse

Noen av erfaringene prestene fortalte om var knyttet til kirkelige handlinger. Flere av dem handlet om ting som skjedde i forbindelse med begravelser. En av respondentene hadde en begravelse der Ellingsens salme «Fylt av glede», som inneholder strofen «Dåpens lys forblir når livet slukner» var blitt sunget:

Jeg hadde en begravelse for en 2-åring som var død etter en dramatisk drukningsulykke. På den vesle kisten i kirken hadde foreldrene plassert (limt fast) dåpslyset som de hadde fått ved dåpen i den samme kirken. Lyset brant under hele seremonien, og da faren mot slutten kom frem for å bære kisten så blåste han det ikke ut. Fra kirken til graven på barnefeltet var det en nokså lang vei, og som for de fleste kirker med høy beliggenhet i terrenget er det alltid et vinddrag. Det var sensommer og vind også denne dagen. Jeg gikk som vanlig foran og oppdaget først da vi kom til graven og kisten skulle settes ned at lyset fortsatt brant. Det var uforklarlig at denne vesle

Kall og bekreftelser på en «åpen» virkelighet

flammen fortsatt gjorde det. Ingen hadde gjort et forsøk på å holde den ved like, men likevel...

Selv om det ikke skulle være mulig for et lite lys å fortsette å brenne i slik vind, gjorde det altså det, og det ble, ifølge presten, en god påminnelse for alle som deltok. Her ble det tilsynelatende uforklarlige til en bekreftelse på at livet har en dypere dimensjon.

En annen begravelseserfaring av en mer fornøylig type finnes i følgende fortelling, som representerer et annet trekk ved spesielle erfaringer, nemlig sammenfallet av to hendelser som i kraft av å kobles sammen får en spesiell betydning: I den store gravferden til en relativt ung mann ble sangen «Learning to fly» av Pink Floyd spilt. Det var godt kjent, og ble nevnt under seremonien at avdøde var glad i motordur. Presten fortalte videre:

Ute ved graven kommer jeg meg gjennom de to første leddene i jordpåkastelsen før jeg blir avbrutt av et jagerfly som flyr nesten ulovlig lavt. Da lyden omsider dør ut fortsetter jeg; av jorden skal du atter gjenoppstå. Undring var å spore i samtlige blikk og ei jente på en 5-6 år spurte: Mamma, var det meningen?

Slike sammenfall er selvsagt åpne for tolkning, og de representerer ikke i seg selv noe signifikant religiøst innhold, men de får en spesiell karakter når de oppstår i en religiøs ramme.

Av mer spesifikk religiøs betydning er imidlertid erfaringer som prester kan ha i forbindelse med overgivelsesbønnen under gravferd, selv om materialet ikke gir mer detaljert beskrivelse av hva det handler om i denne forbindelsen.

Kallserfaringer

Det er mange ulike faktorer som gjør at mennesker beslutter seg for å studere teologi og gå inn i prestatjeneste. I materialet som kom inn i forbindelse med denne undersøkelsen, er det imidlertid påfallende at flere av informantene snakker om helt distinkte kallserfaringer. Flere av disse erfaringene handler om radikale veivalg som går på tvers av det vedkommende hadde forestilt seg at skulle bli livsveien inntil da.

En prest hadde planer gjennom hele oppveksten om å studere medisin og bli lege. Hen var del av en kristen familie med prester og kristendoms lærere i slekta, men et studium i teologi var aldri innenfor horisonten. Kristendom var «gammelt nytt». Men en dag leste hen en artikkel der teologistudenter ble intervjuet om kall. Hen fortalte: «Hva var det? Hva var det for dem? Jeg husker ikke hva de svarte, men i det øyeblikket visste jeg at jeg skulle bli prest. Jeg gikk inn i teologistudiet med glede og nysgjerrighet. Begge deler holdt seg gjennom studiet, og det har holdt gjennom mange år som menighetsprest.»

Det er imidlertid ikke bare solide kristne familier som gir grobunn for kallserfaringer: En ung person hadde sommerjobb som blant annet innebar at vedkommende måtte overvære en form for gudstjeneste sammen med andre ansatte. Selv om hen var døpt og konfirmert i kirka, var vedkommende etter eget utsagn ateist, eller i beste fall

agnostiker, og det var uventet at dette var blant de tingene som ble forventet av dem som arbeidet der. Men noe skjedde under en slik gudstjeneste:

Det skjedde noe jeg ikke kan forklare under den gudstjenesten, et slags “Paulus-øyeblikk”, som kom snikende, men samtidig traff meg som et lyn, helt uforutsett. Tårene strømmet, og jeg visste helt sikkert og med trygghet at selv om jeg aldri hadde hatt noen tro, så er troen på Jesus den riktigste, og at jeg selv skulle bli prest. I ettetid kom selvfølgelig tvilen snikende, for som et rasjonelt og ungt menneske er ingen “irrasjonell” tro basert på en slik opplevelse lett å svelge. Men følelsen satt likevel i, og til slutt resignerte jeg og begynte på utdannelsen.

Det er ikke bare selve kalls erfaringen som er viktig her, inkludert den transformasjonsprosessen den innebar for vedkommende. Vel så påtakelig er samspillet mellom emosjonelle og kognitive elementer, som bidrar til å forankre overbevisningen om troen på Jesus i kombinasjon med overbevisningen om hva som skulle være retningen på livsløpet. Denne sterke forankringen bidrar også til å overvinne det som måtte være av tvil om hvorvidt dette var et godt livsvalg.

Kall kan også komme gjennom audisjoner. På rekruttskolen opplevde en informant å høre en stemme som ikke kunne lokaliseres si: «Du skal bli prest.» Budskapet var helt tydelig og rettet direkte til vedkommende. Samtidig ble det opplevd som om det kom som lyn fra klar himmel, og fremsto som både forvirrende og vanskelig å forholde seg til. Hen fortalte: «Jeg var så vidt begynt å orientere meg innenfor kristendommen og lurte på om ikke den kristne tro var noe jeg skulle ta et aktivt forhold til. For meg var det vanskelig å relatere seg til dette. Så jeg syner? Begynte jeg å bli gal? Hva var dette for noe. Var det Gud som ga meg et kall? Jeg la det litt på is, men det slapp liksom ikke taket i meg.» Det endte med teologistudier for denne informanten, også. Hen karakteriserer dette i dag som en «livsendrende opplevelse. Det var det som gjorde at jeg ble prest og jeg føler virkelig at jeg er på rett hylle. Kunne jeg ha begynt på nytt igjen ville jeg også i dag blitt prest.» Samtidig ble dette ikke bare en bekreftelse på profesjonell livsvei, men også opplevd som en bekreftelse på at Gud så noe i vedkommende som Gud kunne bruke i sin tjeneste.

Ikke alle slike kalls erfaringer fremstår som plutselige og uformidlet. En av informantene fortalte om at hen levde i en årrekke der det gjaldt å «leve hver dag som om jeg kunne dø i morgen», og derfor sette alle planer for fremtiden på vent. Vedkommende hadde likevel en veileder som oppfordret til å sette fremtid og utdanning på agendaen. En kveld da vedkommende badet spontant i mørket i en innsjø oppsto en påtrengende tanke om å bli prest. Dette opplevdes som både absurd og utenkelig, og tanken ble raskt skjøvet bort, ettersom hen knapt hadde noe forhold til presteyrket overhodet. Men tanken lot seg ikke dytte bort. Om kvelden bad hen derfor til Gud: «Nå må du være helt tydelig for meg. Om jeg forstår at det virkelig er dette som er din vilje, skal jeg gjøre det. Hvis ikke, lar jeg være». I løpet av natten etter skjedde noe av det som ble omtalt i forrige avsnitt, nemlig at en drøm formidlet informasjon: «Min veileder/ lærer kom mot meg med en stor bok. Han ga den til meg, sammen med

ordene: 'Nå kan jeg ikke lære deg mer av det jeg ikke kan.' Jeg tok imot boken, så ned, og oppdaget en levende Jesus på omslaget. Og var ikke i tvil etter det.»

I dette siste tilfellet handler det om noe av det vi finner i flere andre fortellinger: en aktiv søken etter hva som oppleves som viktig og avgjørende for livsveien videre, enten det dreier seg om yrkesvalg, behovet for å erfare Guds nærvær og veiledning, eller å komme ut av situasjoner som oppleves som krevende eller vanskelige. I alle tilfeller handler det om behovet for endring – transformasjon. Det gjelder også neste tema.

Helbredelse

Noen prester fortalte om helbredelseserfaringer – enten som mennesker som selv er blitt helbredet, eller som formidlere av helbredelser til andre. Dette er selvsagt erfaringer som ikke er forbeholdt denne gruppen. Det prestene fortalte fremstår ikke med noe særpreget i forhold til det andre kilder gir innsikt i (Evans 2011). En av dem skrev:

Etter en alvorlig ulykke flere år tilbake hadde jeg en skjev skulder og mye smerter i nakke og rygg. Dette ble jeg helbredet for da jeg ble bedt for. Jeg kjente en varme i kroppen og kjente hvordan skulderen rettet seg ut og smerten ga seg. Og siden dette skjedde, har jeg vært frisk.

En annen opplevde «healing av et kne da jeg var ung». Ingen av informantene rapporterer imidlertid om helbredelse fra psykiske plager. En av informantene hadde imidlertid en spesiell erfaring som går ut over å bli helbredet fra fysiske plager eller sykdom. Hen levde med en intuitiv overbevisning om behovet for å ha en sterk rygg, og trente regelmessig på dette. Så var vedkommende i en bilulykke der musklene som var trent opp ble brukt – igjen tydeligvis intuitivt. Dette skjedde på en måte som gjorde at det ble mulig å unngå å bli lammet etter ulykken. I forbindelse med at de opptrente ferdighetene kom i bruk oppsto også en fornemmelse av «en slags spirituell kontakt.» Senere fikk hen bekreftet av en lege at den sterke ryggen hadde bidratt til å redde livet. Dette kan selvsagt ikke kalles helbredelse i vanlig forstand, men den formen for forutelse eller pre-kognisjon det her er tale om, kan andre også fortelle om. Dette viser også at de spesielle erfaringene det er snakk om kan oppstå i ulike kontekster og ha ganske ulike funksjoner.

Som nevnt kan prester også formidle helbredelse. En av dem hadde en konfident som ba om forbønn i forkant av operasjon som også innebar en transplantasjon. Presten bidro med en enkel forbønn med håndspåleggelse. Det viste seg i forlengelsen av dette at konfidenten ble frisk og ikke lenger trengte transplantasjon – noe som også her kunne bekreftes av en lege. Presten selv sa at «Bønnen var enkelt formulert, jeg kjente at hånden min ble blytung og jeg følte at jeg nesten presset konfidenten ned i underlaget. Konfidenten opplevde hånden min som kun lett berøring.»

Det er to ting vi kan merke oss i fortellingene om helbredelse: Det første er at flere av fortellingene handler om helbredelse som skjer i en kontekst av bønn. Det trenger ikke bety at bønn er et nødvendig element (se Henriksen 2018). Det andre er at selve

opplevelsen av hva som skjer i forbindelse med slike hendelser kan være svært forskjellig for de partene som er involvert.

Urolige hus og «spøkelser»

Prester kan fortelle om at de er blitt bedt om å komme til urolige hus for å utføre liturgien som er utarbeidet for dette formålet. Når forfatteren av denne artikkelen har holdt foredrag om temaer som denne artikkelen handler om, har prester i etterkant meddelt at «jeg trodde jo ikke noe særlig på det, men det virket jo!». Liknende trekk viser seg også i det materialet det her er snakk om. En prest fortalte at hen «to ganger (på ulike steder og i ulike jobber) var blitt bedt om å komme hjem til personer som opplever «spøkelser» eller uforklarlige hendelser i huset. De ønsket hjelp for å bli kvitt dette, og ba meg om å be for huset.» De som ba om dette, var slett ikke alle like aktive gudstjenestedeltakere. Presten stilte opp på bestillingen:

Jeg besøkte dem i begge tilfellene, hadde en samtale om hva de trodde det var, og forsøkte å lytte så godt jeg kunne. Jeg var åpen om at jeg ikke har noen erfaring med eller kompetanse på dette, og egentlig heller ikke tror på spøkelser, men at jeg tror på Gud, og at det kan finnes mer mellom himmel og jord enn vi kan se og forklare. Jeg sa også at jeg ikke kan garantere at noe endrer seg, men at jeg gjerne kan be for huset. Jeg brukte liturgien for «Forbønn for hus og hjem», litt tilpasset situasjonen. I begge tilfeller tok de kontakt i etterkant og sa at uroen i huset hadde forsvunnet. I det ene tilfellet fortalte en av dem at han hadde sett noe forsvinne ut av huset mens vi ba og snakket sammen etterpå.

Dette må sies å representere en nøktern og teologisk informert tilnærming til noe som folk kan ha mange ulike forestillinger om. Fenomenene som ligger til grunn kan være av svært ulik karakter, fra mer «uskyldige» hendelser som at bilder blir hengende på skjeve på veggen uten at noen har vært borti dem, uforklarlige smell i skap i umiddelbar nærhet, lys som blinker hver gang et spesielt tema eller en spesiell person blir nevnt, ting som viser seg og som forsvinner igjen, eller, som en av dem sier, «dukker opp igjen helt ut av det blå på de mest ulogiske steder.»

Det er tydelig at prestene oppfatter denne typen fenomener og erfaringer som utfordrende. En av dem fortalte:

Det utfordrer meg å tenke at det finnes spøkelser, i det ene tilfellet hadde en av de som bodde i huset tydelig sett ei jente som forsvant gjennom veggen, i det andre tilfellet fikk jeg høre en historie om hva hun som bodde der trodde hadde skjedd der tidligere. Jeg er fremdeles usikker på hva jeg selv tror, eller hvordan jeg skal forklare dette. Men det var likevel en god opplevelse å kunne be sammen med dem i deres hjem.

Denne type refleksjoner gir en indikasjon på at det finnes erfaringer mellom vanlige folk som prester møter, men ikke alltid har tilstrekkelige teologiske ressurser til å tolke.

De forholder seg åpent og imøtekommende, og ikke avvisende til mennesker som har slike erfaringer. Dette går litt på av tvers hva enkelte lekfolk kan ha av forestillinger om hvordan prestene vil forholde seg. Funn i tidligere forskning antyder at lekfolk kan værre redde for å fortelle presten om slike erfaringer fordi de tror at de vil bli avvist eller sett på som «gale» eller på siden av kristen tro (sml. Henriksen og Pabst 2013). Noen av prestene er også mer kreative i sin fortolkning av denne type erfaringer, og ser slike fortellinger i lys av elementer i de bibelske fortellingene. En av dem skrev:

Etter å ha hørt fortellinger fra flere mennesker jeg har møtt om kontakt med avdøde familiemedlemmer i spesielle situasjoner har jeg begynt å tenke at det vi kaller “himmelen” kanskje er nærmere enn vi tenker oss. Jesus kom og gikk gjennom stengte dører, og ved gitte tilfeller kan det tenkes at våre kjære også kan få lov til det.

Her blir altså den virkeligheten som beskrives i det bibelske materialet knyttet sammen med fenomener i samtiden, slik at de to epokene og fenomenene i dem belyser hverandre. Det bibelske materialet blir bruk som en fortolkning av det som skjer her og nå. Dette gir både det bibelske materialet en tydeligere samtidsrelevans, men det kan også bidra til at erfaringene kan bli validert av presten, i stedet for at de som forteller om dem opplever seg avvist.

Disse fortellingene bidrar imidlertid også til å bekrefte det som var bakgrunnen for utformingen av liturgien om bønn for urolige hus (https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no-/migrering/kr_53_1_12_liturgien.pdf), og er en tydelig indikasjon på at kirken her har vært i stand til å gi et liturgisk og adekvat tilsvarende til noe mennesker oppfatter som problematiske og tidvis plagsomme eller uroskapende erfaringer. Kortfattet formulerte erfaringer fra prestenes side gir også antydninger om døde familiemedlemmers nærvær etter at de er døde, eller om andres erfaring av døde som “hentes” av andre døde. En av prestene fortalte at han har fått formidlet utallige skildringer av dette, men materialet gir ikke noen mulighet for mer inngående beskrivelser av slike erfaringer.

Hvordan forstår prestene sine spesielle erfaringer, og har den betydning for deres kristne tro?

Svarene på spørsmålet i overskriften varierer selvsagt en god del, avhengig av både hvilke type erfaringer det er snakk om, og av andre forhold. Men et generelt trekk er at slike tegn blir *bekreftelser* på Guds nærvær i livet. Utsagn som «det er en skaper bak mitt liv og han minner meg om sin eksistens ved å gi meg slike opplevelser» er et eksempel på dette. Andre kan si at «Jeg har hatt så pass mange erfaringer og opplevelser, i kirker, drømmer, bønn og forbønn, at det ikke lar seg bortforklare - og jeg opplever det som styrkende og en vesentlig del av min Gudstro og identitet.» En prest sier treffende at «erfaringene understreker tilværelsens mysterium.» Noen har andre, og kanskje mer overraskende refleksjoner. En prest sier at «erfaringene kommer *til tross for* min kristne tro (min uthevelse). Men jeg tror at troen påvirkes i hvert fall litt av slike uforklarlige erfaringer /opplevelser. Likevel rokker den ikke ved troen, troen er like sterk i dag som før.»

Enkelte er kritiske til hvor liten plass spesielle erfaringer får i en kirkelig kontekst, og mener at dette har blitt rasjonalisert bort i teologiske miljøer. Materialet inneholder også utsagn som uttrykker en utålmodighet med kirken og det som oppleves som frykt, skepsis, og manglende interesse for denne typen erfaringer og det de kan bety for fordypet åndelighet og menneskelighet. Men noen never at de finner motsvar til slike erfaringer hos teologer som er inspirert av ørkenfedrene, kristne mystikerne, og østlig kristendom. Noen nevnte også at den samisk-kristne religiøsitet har en større åpenhet for dette. Der finner de former for kristen tro med rom for mer av dette.

Ingen av prestene uttrykker at erfaringene de har *utfordrer* deres kristne tro, men noen av dem opplever at de *utvider* den og at den blir mer forankret i erfaringer og mindre i hva de har lært. Selv om noen av prestene sier at dette er noe de også har forhold seg spørrende og kritisk til er det tydelig at denne type erfaringer også har en type innflytelse som gir dem autoritet i forhold til hva de tenker om seg selv og om troen sin. Men de er forsiktige med å snakke med andre om erfaringene, og gjør dem ikke til autoritative for hva andre skal tro eller oppleve. Erfaringene synes imidlertid også å bidra til å problematisere et rasjonalistisk verdensbilde der alt kan forklares eller forstås, og slik sett er erfaringene både åpnende og transformerende. (sml. Zackariasson 2022:88).

Avsluttende perspektiver og refleksjoner

Som det fremgår, er prestenes erfaringer ikke særpregede eller spesielle for dem. De finnes også dokumentert i andre lag av befolkningen. Men ikke uventet forteller gruppen informanter om hendelser som ofte skjer i en kirkelig kontekst: både gudstjenester, begravelser og retreats er steder der de kan ha slike erfaringer, og det virker selvsagt også inn på hvordan de forstår hendelsene. Om de hadde hatt slike erfaringer i andre, mindre religiøst fargede kontekster, ville det kanskje gjort at de noen ganger hadde tolket dem annerledes, men det er slett ikke sikkert. Ikke alle erfaringene det blir fortalt om har et klart religiøst objekt (eller innhold), men konteksten for og konsekvensene av hendelsene har en tydelig forbindelse til deres kristne tro.

Vi ser også, som nevnt, at en del erfaringer er knyttet til kriser, endringer og avgjørende livsvalg, som underveis er karakterisert som situasjoner med preg av stress. Dette er kjent fra andre undersøkelser også (Geels & Wickstrøm 2006), men for prestene har det i stor grad vært knyttet til livsvalg og kirkelig tjeneste.

Erfaringen av å høre stemmer eller se ting blir i noen sammenhenger oppfattet som tegn på mental sykdom. Men her handler det ikke om lidelser som kommer på tvers av det som gir dem som mottar slike budskap evnen til å fungere i hverdagen. Snarere er det snakk om at dette er erfaringer som gir tydeligere mening og retning til livet. Det er det motsatte av patologi.

Prestene er heller ikke de eneste som har kallserfaringer. I Yaden et al (2015) fortelles det også om andre yrkesgrupper med et spekter av ulike livssyn, inkludert agnostikere og ateister som har hatt spesielle erfaringer med betydning for yrkesvalg og livsvei på måter som oppfattes som dypt meningsfulle.

Fenomenologisk sett er erfaringer av meningsfulle sammentreff også en indikasjon på at noen deler av våre kapasiteter for å erfare virkeligheten handler om at vi ikke står på utsiden av en fysisk bestemt virkelighet, men er vevd inn i virkeligheten på en måte som går ut over det å tolke fysiske hendelser eller handlinger. Ut fra en slik forståelse vil trosoppfatninger og andre forståelsesrammer være nødvendige for å skape mening overhodet. De er ikke noe som legges til det som «egentlig skjer».

Samlet sett ser det ut som de erfaringene som prestene forteller om bidrar til å gjøre livet mer betydningsfullt og meningsmettet for dem. Erfaringene er ikke bare noe som preger og utvikler deres kognitivt artikulérbare tro, men det gir dem også en annen måte å ta del i og erfare virkeligheten på, som innebærer undring og åpenhet for det de ikke har kunnskap om.

Litteratur

- Astley, Jeff (2020). *SCM Studyguide to Religious and Spiritual Experience*. London, England: SCM Press.
- Gadamer, Hans-Georg (1984). *Truth and Method*. New York: Crossroad.
- Geels, Antoon, Owe Wickström, et al. (2006). *Den religiösa människan : en introduktion till religionspsykologin*. Stockholm, Natur och Kultur.
- Henriksen, Jan-Olav (2018). *Varme Hender*. Oslo: Verbum.
- Henriksen, Jan-Olav, og Kathrin Pabst (2013). *Uventet Og Ubedt : Paranormale Erfaringer I Møte Med Tradisjonell Tro*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Keener, Craig S (2011). *Miracles : The Credibility of the New Testament Accounts*. Grand Rapids, Mich.: Baker Academic.
- Pohl, Sarah (2021). *Einführung in Die Beratung Von Menschen Mit Außergewöhnlichen Erfahrungen Vom Grundlagenwissen Bis Zur Praktischen Arbeit*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Rankin, Marianne (2008). *An Introduction to Religious and Spiritual Experience*. London: Continuum.
- Stark, Rodney (1965). "A Taxonomy of Religious Experience." *Journal for the Scientific Study of Religion* 5, 97-116.
- Taylor, Steve (2011). *Out of the Darkness : From Turmoil to Transformation*. London: Hay House.
- Ward, Graham, (2014). *Unbelievable : Why We Believe and Why We Don't*. London: I.B. Tauris.
- Wiebe, Phillip H (2014). *Visions and Appearances of Jesus*. Abilene, Texas: Leafwood Publishers.
- Yaden, David B. and Andrew B. Newberg (2022). *The Varieties of Spiritual Experience : 21st Century Research and Perspectives*. New York, NY: Oxford University Press.
- Yaden, David Bryce, Theo D. McCall, and J. Harold Ellens (2015). *Being Called : Scientific, Secular, and Sacred Perspectives*. Psychology, Religion, and Spirituality. Santa Barbara: Praeger.
- Zackariasson, Ulf (2022). *Pragmatic Philosophy of Religion : Melioristic Case Studies*. American Philosophy Series. Lanham: Lexington Books.